

Ur-Baptistisk Pingst brev 159

Väckelsens vägar fram till... - del 8

Efter första pingstdagens församlingsliv i en judisk kontext i Jerusalem (Apg 2), uppstod hednakristna Guds församlingar, den första i syriska Antiokia (Apg 11). Det urkristna väckelsemönstret med troendedop i vatten och dop i Ande, levde sedan vidare in på 200-talet e.Kr. (jfr. "ökenfäderna"), även om det evangeliska nu hade börjat blandas upp med villolärighet – som barndop utan personlig tro och "mottagande" av Anden utan synliga konsekvenser. Särskilt bemärkta skrifter, som var i omlopp och studerades i församlingarna, var 27 till antalet. Och dessa nytestamentliga brev/böcker, blev småningom i kyrkomöten längre fram – erkända som absolut äkta (rättesnören/kanoniska) apostoliska lärogrunder och undervisningar. I stora drag följer, efter 200-talets omtalade "kyrko- och ökenfäder", i hög grad kyrkofadern Hieronymus (331-419) och Augustinus (354-430). Den östliga ortodoxa katolska biskopskyrkan och den västliga romerskt katolska påvekyrkan växer fram under 4- och 500-talet.

Och det är med dessa stora, av sig själva ansedda som de i rätt nedstigande led: apostoliska "Moderkyrkan" – som det negativa begreppet "separatism" börjar brukas om kristna rörelser som inte inordnar sig i och under de båda etablerade. I Västvärlden/Europa, brännmärks således Zwinglis reformerta kyrka (med preludier från 1200-talet) och Luthers protestantiska (från början av 1500-talet), av det Romerska påvedömet, för att vara just separationer från den enda "rätta kyrkan". Men detta synsätt med praktisk handläggning därtill, blev på motsvarande sätt, Lutherska bekännelsekyrkans hållning här i Sverige. Sveriges statskyrka ("Moderkyrkan"/"Fädernas kyrka"), kunde ingen svensk avstå tillhörighet från eller lämna för annan kristen/teologisk sammanslutning – utan att det blev betraktat och fördömt som splittring/separation, med straffbara påföljder.

Sture Järpemos avhandling om sällskapsbildningar i Stockholm 1771-1848, beskriver sådana "sakteliga" avsteg/separationer från Statskyrkan (ännu dock inte rörande barnbegjutning, som det allt igenom odiskutabla nådemedlet) – in och fram till religionsfrihet och konventikelrätt, och därmed utan det annars så biskopliga- och prästerliga maktförmynderiet: Evangeliska Brödraförsamlingen, Evangeliska sällskapet, Svenska bibelsällskapet, Svenska Missionssällskapet, den världsvida Metodistkyrkan, Evangeliska traktatsällskapet och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

Citerar från Järpemos skrift (sid. 85-86): "Under 1840-talet blev det alltmer uppenbart, att en ny tid höll på att bryta in och förändra villkoren för den religiösa sällskapsbildningen i huvudstaden. Under romantikens tid (slutet på 1700-talet och till c:a mitten på 1800-talet, min anm.) hade det rått identitet mellan religion och samhälle. Väckelsen och den religiösa sällskapsbildningen hade samverkat med kyrkan för att förverkliga det kristna samhället. Under 1840-talet bröts denna syntes sönder. Inom väckelsen i Stockholm gjorde sig separatistiska tendenser gällande, medan initiativet i fråga om det kristet-sociala arbetet på församlingsplanet gled över från prästsällskapet och de legala kyrkliga organen till filantropisk och liberal social reformaktivitet. Det för folkkyrkligheten grundläggande bondesamhället var på väg att upplösas av liberalism och industrialisering.

1846 hade lagen om näringsfrihet genomförts. Samtidigt tog sig förändringen av det tidigare nära sambandet mellan kyrka och kultur uttryck i att den dubbla prästerliga tjänsteårsberäkningen försvann för de prästvigda gymnasielärarna. De samtidigt pågående livliga riksdagsdebatterna om religionsfriheten och konventikelmålen var tydliga tecken på att väckelsens biblicistiskt pietistiska kyrkosyn och 'folkkyrkans' med dess mål att behålla samhällets kristna karaktär nu tenderade att kollidera med varandra. Innebörden i denna process är konflikten på det religiöst-sociala området mellan liberalismens optimistiska människo- och samhällssyn och väckelsens pessimistiska syn på 'världen'. Liberalismen var extensiv. Den syftade till att genom filantropi och sociala reformer förändra samhället. Väckelsen åter var intensiv. Genom omvändelse och religiös gemenskap ville den förverkliga Guds rike. Båda två befinner sig vid sidan av den religiöst-romantiska kyrko- och samhällssynen, som nu stod inför sin upplösning.

1847 kommer spänningen mellan liberal filantropi och väckelse till uttryck i socialt-religiöst program, publicerad av lektorn vid Stockholms gymnasium, P M Elmblad (vilken först som väckelsepräst i Jönköping 1836, skapat den andliga grunden för uppkomsten av Svenska Alliansmissionen 1919, min anm.). Det skedde dels i en separat skrift *Industri och Philantropi*, och dels i en tidning som började utkomma i slutet av året med det programmatiska namnet *Fridsbudbäraren, Tidning för den Inre Missionen.*"

Sigvard Svärd